

Истамкулов Ж.И.

ЭКОЛОГИЯЛЫК МЫЙЗАМ АКТЫЛАРЫНЫН ТҮШҮНҮГҮ

Истамкулов Ж.И.

ПОНЯТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Zh.I. Istamkulov

DEFINITION OF THE ECOLOGICAL LEGISLATION

УДК: 349.6(075.8)

Макалада Кыргыз Республикасындагы экологиялык мыйзам актылары түшүнүгүнө талдоо жасалып, анын мүнөздүү белгилери аныкталган.

Негизги сөздөр: мыйзам, мыйзам актылары, мамлекеттин функциясы, тутум, улуттук укуктук тутум.

В статье проанализировано определение экологического законодательства в Кыргызской Республике и определены их характерные признаки.

Ключевые слова: закон, законодательство, функция государства, система, национальная система права.

In this scientific article definition of the ecological legislation in the Kyrgyz Republic is analysed and their characteristic signs are defined.

Key words: the law, the legislation, function of the state, system, national system it is right.

Мыйзам актыларынын түшүнүгү юридикалык илимде, окумуштуулар тарабынан ар кандай көз караштарды, бир канча талаш тартыш ойлорду жаратып, азыркы учурда деле талаш-тартыштуу бойдон калууда. Кээ бир атактуу окумуштуулар «мыйзам актылары» түшүнүгүн тар мааниде жана бир канча кеңирээк мааниде карашат.

«Мыйзам актылары» түшүнүгү атайын юридикалык терминдерге киргендиктен анын так маанисин аныктоо укук колдонуу практикасында, мыйзам чыгаруу ишмердүүлүгүндө укуктуу мамлекеттердин шарттарында өзгөчө мааниге ээ.

Атактуу окумуштуу Н.С. Соколованын ою боюнча узак мезгилдерге чейин «мыйзам актылары» түшүнүгүн кеңири трактовкалоо оңтойлуу болуп, мыйзамды «жууп салуу» үчүн легалдуу каражат катары мыйзам актылары астындагы актылар менен алмаштыруучу каражат катары колдонушкан [1]. Мыйзам актыларынын тутуму татаал бири бири менен байланыштан турган көп кырдуу кубулуш катары коомдун саясий укуктук чөйрөсүнүн өнүүгүсү менен шартталат.

Кыргыз Республикасынын «Ченемдик укуктук актылар жөнүндө» мыйзамында Мыйзам актылар түшүнүгү - коомдук мамилелерди жөнгө салган ченемдик укуктук актылардын жыйындысы деп берилген [2].

Укуктук жөнгө салуунун кеңейиши, мыйзам актыларынын көбөйүшү, мыйзам актыларынын тармагынын кеңейишине гана алып келбестен, бир тектүү мыйзам актылары менен дал келбеген жаңы мыйзам актыларынын тармагынын пайда болуусуна да алып келди.

Азыркы учурда мыйзам актыларынын тутуму көптөгөн окумуштуу юристер тарабынан өз алдынча укуктук категория катары таанылып объективдүү укуктун сырткы чагылуу формасын түзөт.

Экологиялык мыйзам актылары акыркы учурдагы интенсивдүү өнүгүп келе жаткан укуктун тармагына кирет. Бул көрүнүш бир канча объективдүү жана субъективдүү жүйөлөр менен байланышкан.

Экологиялык мыйзам актыларынын өнүүсү 20-кылымдын экинчи жарымында болуп көрбөгөндөй өнүү жолун баштады.

Бул жагдайларга адамзат ишмердүүлүгүнүн кеңейиши, илим жана техниканын технологиялык процесстеринин өнүүсү, мамлекеттин функцияларынын кеңейиши, ошондой эле экологиялык көйгөйлөрдүн глобалдашуусу менен да шартталган.

Субъективдүү жактан алганда адамдардын курчап турган дүйнөгө болгон көз карашы, коомдогу баалуулуктар, антропогендик ишмердүүлүктүн натыйжалары, ошондой эле окумуштуу илимпоздор тарабынан бул чөйрөнү изилдөөгө болгон кызыкчылыктын артышы келтирсек болот.

Укуктуу мамлекеттин шарттарында экологиялык мыйзам актыларынын өнүгүшү жана калыптанышы адам укуктарынын жана эркиндиктеринин коомдогу орду менен да байланыштуу экендиги талашсыз.

Мына ошондуктан экологиялык мыйзам актыларынын табиятын изилдөө өзгөчө орунга ээ экендиги талашсыз.

Экологиялык мыйзам актылары улуттук укуктун тутумундагы бир тармак болуп, коом менен табияттын өз ара карым катнашын айлана чөйрөнү коргоо, сарамжалдуу пайдалануу, адам өмүрүн, ден соолугун коргоо максатында, жөнгө салууга багытталган ченемдердин жыйындысы.

Экологиялык мыйзам актыларынын негизги белгилери Н.И. Опилаттын ою боюнча жөнгө салуу предметине, объектисине принциптери аркылуу мүнөздөлөт [3].

Юридикалык илимде мыйзам актылары түшүнүгү бир канча талаш тартыш экендиги белгилүү.

Бир канча окумуштуулар мыйзам актылары түшүнүгүнө жандашууда укуктун булагы түшүнүгү менен тутумдуу байланышта экендигин белгилешет.

Мисалы, В.В. Петров кандайдыр бир документ үчүн эл тарабынан референдумда чагылдырылган эркин укук булагы деп айткан.

Мамлекет укук теория илиминде укуктун булагы бул мыйзам чыгаруучунун эркин чагылдыруу формасы катары таанылган.

Укуктун булагынын формалдуу юридикалык мазмунга ээ. Башкача айтканда, укук ченеми деген ата-лышка ээ болгон жалпы жүрүм-турум эрежелерин камтыган укук формасы катары таанылат. Өз кезегинде ченемдик актылардын жыйындысы мыйзам актыларынын курайт.

Мыйзам актылары укуктун сырткы чагылуусу болуп, алар аркылуу коомдук мамилелер жөнгө салынат. Мыйзам актылары тутуму укуктун сырткы формасы катары ченемдик укуктук актылардын тутумунда чагылдырылып, ал өз кезегинде тармактарга жана институттарга бөлүнөт.

Экологиялык укук укуктун бир тармагы катары өзүнүн жөнгө салуу предмети менен ыкмасына ээ. Коомдук мамилелер өтө татаал болуп, азыркы учурдун талабына жараша тез-тез өзгөрүүсү менен коштолуп, өзүнүн маңызын максатталышын да өзгөртүүгө алып келүүдө. Бул нерсеге негизги себеп катары, мамлекеттибиздин түзүлүшү укуктук коомго карай багыт алышы да алдын ала кайсыл гана укуктун тармагы болбосун аны жөнгө салуусун айкындайт.

Бул жерде айта кетүү орундуу бир катар окумуштуулар, атап айтканда А.Ф. Шебанов, С.С. Алексеев ченемдик актылардын жыйынын өз алдынча мыйзам актыларынын тармагы катары таануу үчүн аныкталган сапаттарга ээ болуусу зарыл деп эсептешет. Аларга төмөнкү мүнөздүү белгилерди киргизсек болот:

А) мазмунунун биримдүүлүгү;

Б) укуктук жөнгө салуу принциптеринин бирдиктүүлүгү;

В) укуктук ченемдердин калыптануу биримдиги;

Г) негизги жоболордун жалпылыгы [4].

Мыйзам актыларынын өз алдынчалуулугу, анын түзүмүнүн иерархиялыгында бул тармактагы баш ийүүчүлүк жана шайкеш келиши, башкача айтканда көбүрөөк юридикалык ченемдик актыга төмөнүрөөк күчкө ээ болгон ченемдерди шарттайт, алар өз учурунда бири бирин толуктап, аларды конкреттештирет.

Экологиялык мыйзам актылары айлана-чөйрөнү коргоо жана жаратылыш ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу боюнча ченемдик актылардын тутумун чагылдырат [5].

Жогорудагылардын негизинде төмөнкү теориялык тыянактарды чыгарсак болот, атап айтканда:

- экологиялык укук, экологиялык мыйзам актылары татаал түзүлүшкө ээ;

- экологиялык мыйзам актылары жыйымдуу мүнөзгө ээ болуп, жарандык, административдик жана башка укуктук тармактар менен тыгыз байланышта. Алар жөнгө салуу мамилелеринин мүнөзү боюнча жөнгө салуу формасы боюнча жыйымдуу;

- экологиялык мыйзам актылары тутумдуу мүнөзгө ээ, ал жаратылышты пайдалануу жана жаратылышты коргоо тутум астындагы турган эки деңгээлге ээ. Алардын тутумдуулугу экологиялык ченемдик актылардын формасы жана мазмунун өзүнө камтыгандыгында;

- экологиялык мыйзам актылар тутумунда КРнын «Айлана чөйрөнү коргоо» мыйзамы башкы орунга ээ;

- экологиялык мыйзам актылары татаал мазмунга ээ болуу менен жөнгө салуунун ар кандай усулдары колдонулат, бирок бул жагдай экологиялык мыйзам актыларынын бүтүндүгүн кемсинтпейт.

Мындан келип чыккандай экологиялык мыйзам актылары өз алдынча укуктун тармагы болуп ыйгарым укукка ээ болгон мамлекеттик органдар жана кызмат адамдары тарабынан кабыл алынуучу экологизацияланган ченемдик актылардын жыйындысын түзөт.

Адабияттар:

1. Манов Г.Н. Теория государства и права. - М.1996. - С. 179.
2. Закон Кыргызской Республики «О нормативно-правовых актах Кыргызской Республики» от 20 июля 2009 года №241, от 13 мая 2011 года. - №23.
3. Опилат Ф.А. Источники экологического права // Вестн. Моск. ун-та. Сер.11, Право. 1991. - N 1. - С.71.
4. Алексеев С.С. Общая теория права. В 2 т. Т.2. - М., 1982. - С. 232.
5. Экологическое право: учебник / отв. Ред. Г.Е. Быстров, Н.Г. Жаворонкова, И.О. Краснова. - М.: Проспект, 2007. - С. 20-49.

Рецензент: кандидат юридических наук, доцент Жусупов Б.А.